

**KNJIŽNICA – PODRŠKA RODITELJIMA
U MEDIJSKOM OPISMENJAVANJU I MEDIJSKOM
ODGOJU DJECE**

**LIBRARY – SUPPORT TO PARENTS
IN MEDIA LITERACY AND MEDIA EDUCATION
OF THEIR CHILDREN**

Keti Krpan

Knjižnice grada Zagreba

keti.krpan@kgz.hr

Joško Sindik†

Institut za antropologiju, Zagreb

josko.sindik@inantro.hr

Sanja Bartaković

Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu

sanja.bartakovic@gmail.com

UDK / UDC

021:[374-053.2:316.774]

Stručni rad / Professional paper

Prihvaćeno / Accepted: 18.5.2017.

Sažetak

U suvremenom društvu djeca rastu okružena različitim medijima. Stoga je cilj rada naglasiti važnost medijskog odgoja i medijske pismenosti koje, uz roditelje kao glavne odgojitelje unutar obitelji, trebaju provoditi i dječji knjižničari. Danas djeca od najranije dobi konzumiraju medijske sadržaje, a utjecaj medija na njih ovisi o izboru tih sadržaja. S obzirom na to da djecu medijski odgajaju njihovi roditelji, važan preduvjet medijskog opismenjavanja djece upravo je medijska pismenost roditelja. Roditeljska medijacija najvažnija je u reguliranju utjecaja medija na djecu, a taj je utjecaj značajan čimbenik

u formiranju mladog čovjeka. Pod pojmom roditeljske medijacije označava se strategija koju roditelji koriste prilikom medijskog odgajanja i opismenjavanja djece. U ulozi medijskog odgajatelja često se nađe i knjižničar za djecu i mladež, budući da u knjižnici djeca provode svoje slobodno vrijeme koristeći različite medije. Knjižničari za djecu i mladež putem brojnih programa, usmjerenih na sadržajno provođenje slobodnog vremena najmlađih knjižničnih korisnika, promiču medijski odgoj i medijsko opismenjavanje. U svakodnevnom radu s djecom dječji knjižničar primjenjuje aktivnu, instruktivnu ili poučnu medijaciju te tako sudjeluje u medijskom opismenjavanju novih naraštaja, kako bi utjecaj medija na njih imao što manje negativnih posljedica uz pojačane pozitivne učinke.

Ključne riječi: djeca, knjižničar za djecu i mlade, medijska pismenost, medijski odgoj, roditeljska medijacija, utjecaj medija

Summary

In the modern society children grow up surrounded by different media, so the aim of the paper is to point out the importance of media education and media literacy, which, together with the parents as the main educators in the family, should also be carried out by children librarians. Nowadays children consume media contents from the earliest age, and the impact which media have on them depends largely on the choice of the contents. Since the children are given the first elements of media education by their parents, the essential prerequisite of the children's media literacy is the parents' media literacy. Parental mediation is the most significant element in regulating the impact of media on children, and this impact is an important factor in the formation of the young person. The concept of parental mediation denotes the strategy that parents use in the process of media education and media literacy of their children. The librarians for children and young adults very often take the role of media educators, since the children spend a lot of their free time in libraries using different media. They organize and carry out numerous programs aimed at meaningful spending of free time for the youngest users, thus promoting media education and media literacy. In everyday work with children, the librarians apply an active, instructive, and didactical mediation. This way they take part in media literacy of new generations, educating them in such a way that the impact of media has the least possible negative consequences, and, at the same time, has very strong positive effects.

Keywords: children, librarian for children and youth, media literacy, media education, parental mediation, media influence

1. Uvod

Suvremeno društvo uvjetuje prilagodbu modernim tehnologijama u svim područjima društvenog djelovanja i odražava se na način života svih dobnih skupina zajednice. Pozornost je usmjerena na utjecaj tehnologije na cjelokupan razvoj mlađe populacije, koja odrasta u multimedijском okruženju. Prilikom korištenja medija, odnosno medijskih masovnih komunikacija, kako tradicionalnih tako i inovativnih, djecu i mlade treba usmjeravati na sadržaje koji će pozitivno utjecati na njihov osobni razvoj. Zbog toga ih je važno medijski opismeniti, a medijska pismenost temelji se na komunikacijskom pravu, koje se izvodi kao osnovno ljudsko pravo i zajamčeno je dokumentima međunarodne zajednice kao što su Povelja Ujedinjenih naroda o ljudskim pravima iz 1945. te Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1950.¹ Nužno pridavanje pozornosti medijskim i komunikacijskim pravima djece u okvirima medijske obrazovne i kulturne politike propisuje i Konvencija UN-a o pravima djeteta iz 1989. Hrvatska je kao stranka Konvencije preuzela obvezu osiguravanja i zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda.² Budući da je dijete aktivan subjekt sa svojim pravima i potrebama, jasno nam je da te potrebe odrasli u interakciji s njim trebaju moći prepoznati i usmjeriti na dobrobit djetetova sveukupnog razvoja.

2. Opća izloženost djece medijskim utjecajima

U 21. stoljeću djeca od najranije dobi rastu okružena različitim medijima. Upravo je stoga utjecaj modernih tehnologija na cjelokupan razvoj mlađe populacije sve češća tema o kojoj se u novije vrijeme govori i koja se odražava na terminološkoj razini u nastanku novih pojmova vezanih uz taj odnos.³ Prema rezultatima međunarodnih istraživanja, čak 99 % djece predškolske dobi koristi neku vrstu medija.⁴ Uz televiziju i druge medije djeca provode u prosjeku 3 do 4 sata dnevno, što je najveći dio njihova slobodnog vremena.⁵ Djeca su zbog svoje dobi najranjiviji dio populacije, jer nemaju oblikovan kritički odnos prema

---

¹ Zgrabljić Rotar, Nada. Mediji- Medijska pismenost, medijski sadržaji i medijski utjecaji. // Medijska pismenost i civilni društvo / (ur.) Nada Zgrabljić Rotar. Sarajevo : Mediacentar, 2005. [citirano: 2016-04-03]. Dostupno na <http://djelatnici.unizd.hr/~nrotar/Medpismed.pdf>

² Maleš, Dubravka. Konvencija o pravima djeteta. Zagreb : Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 2010.

³ Lasić-Lazić, Jadranka; Sonja Špiranec; Mihaela Banek Zorica. Izgubljeni u novom obrazovnom okruženju : pronađeni u informacijskom opismenjavanju. // Medijska istraživanja 18, 1(2012), 125-126. Dostupno i na <http://hrcak.srce.hr/85384> [citirano: 2016-06-04].

⁴ Ciboci, Lana; Igor Kanižaj; Danijel Labaš. Media education from the perspective of parents of preschool children : challenges and trends in free time media use. // Medijska istraživanja 20, 2(2014), 53-69.

⁵ Ilišin, Vlasta; Ankica Marinović Bobinac; Furio Radin. Dijete i mediji. Zagreb : DZZOMM: IDIZ, 2001. Str. 22.

medijskim sadržajima. Ona su stoga izloženija njihovim štetnim posljedicama. Djetetova sposobnost razumijevanja povezana je s njegovom dobi. Mlađe je dijete osjetljivije i podložnije negativnim medijskim učincima, o čemu treba voditi računa pri analizi izloženosti djeteta utjecajima medija, koja je razmjerna stupnju i načinu njihova korištenja.⁶ Kod djece predškolske dobi, njihove kognitivne i emocionalne sposobnosti te mogućnosti moralnog zaključivanja nisu razvijene u toj mjeri da samostalno procesiraju medijske poruke na način kojim bi bili zaštićeni od njihovih negativnih utjecaja.⁷ Važnu ulogu u izlaganju djece medijskim utjecajima imaju njihovi roditelji. Jedan od preduvjeta upravljanja utjecajima medija na djecu jest stav roditelja o izloženosti i poželjnosti učinaka koje određeni medijski sadržaji imaju na njih, pri čemu ključnu ulogu ima kompetentnost roditelja po tom pitanju. Mikić ističe da dijete od najranije dobi odrasta uz medije te da je njegovo djetinjstvo „medijsko“, čega trebaju biti svjesni i njegovi roditelji.⁸ Važno je znati i da roditelji i mediji nisu jedini izvori utjecaja s kojima će se dijete susresti, već važnu ulogu ima i preostala društvena okolina djeteta. Često su u javnosti prisutne osude medija kao kradljivaca vremena, zbog čega djeca zapostavljaju školske obveze, manje se kreću, druže i igraju s prijateljima, što dovodi do otuđivanja pojedinaca i njihova udaljavanja od stvarnog svijeta. Mikić ukazuje na to da generaliziranje o negativnom utjecaju medija ne donosi ništa korisno, osim pogrešnih zaključaka o medijima i djeci, jer se zapostavlja važna uloga roditelja i okoline, kao i činjenica da djeca uče uz pomoć medija. Uz pomoć odraslih djeca trebaju spoznati jake i slabe strane medija kako bi iskoristila dobre mogućnosti za svoj osobni razvoj i izbjegla opasnosti koje se u medijima kriju.

2.1. Utjecaj medija na djecu

Velik je interes stručnjaka i šire javnosti za pitanje utjecaja medija na djecu s obzirom na multimedijско okruženje u kojem rastu. Komunikacijske znanosti medij definiraju kao fizičko sredstvo pretvorbe poruke u signal koji se odašilje komunikacijskim kanalom.⁹ Kakav će biti utjecaj medija, najviše ovisi o izboru medijskih sadržaja koje djeca konzumiraju, ističe Zgrabljic Rotar, jer mediji sami po sebi nisu ni štetni ni korisni.¹⁰ Negativni utjecaji medija proizlaze iz medijskih sadržaja s pretjeranim nasiljem, pornografijom i stereotipima, dok pozitivni utje-

---

⁶ Sindik, Joško. Kako roditelji percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu? // *Medijska istraživanja* 18, 1(2012), 5-7. Dostupno i na http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=127108 [citirano: 2016-06-05].

⁷ Potter, W. James. *Media literacy*. Los Angeles [etc.] : Sage, 2011.

⁸ Mikić, Krešimir. *Mediji i roditelji* // *Zapis : bilten Hrvatskog filmskog saveza*, Zagreb 46(2004). [citirano: 2016-04-29]. Dostupno na http://www.hfs.hr/nakladnistvo_zapis_detail.aspx?sif_clanci=483

⁹ Plenković, Mario. *Komunikologija masovnih medija*. Zagreb : Barbat, 1993.

¹⁰ Zgrabljic Rotar, Nada. *Nav. dj.*, str. 3.

caji proizlaze iz edukativnih, informativnih i zabavnih sadržaja. Djetinjstvo je doba kada se razvijaju temeljne spoznaje, usvajaju koncepti i stvaraju temelji za cjeloživotne navike.¹¹ Martinović i Stričević naglašavaju da je upravo stoga bitno posebnu pažnju posvećivati izvorima koji se djeci nude i preporučuju. Utjecaji medija mogu biti kratkoročni i dugoročni s obzirom na to pojavljuju li se odmah ili dugo nakon korištenja medijskih sadržaja te tako utječu na znanje, oblikuju stavove, izazivaju fiziološke reakcije, djeluju na emocije i sveukupno ponašanje korisnika.¹² Stoga također treba znati kako mediji djeluju na djecu, pa je nužno poticati samo korištenje onih sadržaja koji će imati pozitivne kratkoročne i dugoročne učinke na mlado biće. Društveni znanstvenici razvili su različite teorije utjecaja masovnih medija na konzumente. Prema kultivacijskom pristupu, posljedice izloženosti medijima pojedinačno su male, ali kumulativno značajne.¹³ Prema polazištu tzv. teorije ograničenih efekata, mediji su posredovani različitim socijalnim odnosima koji utječu na kontrolu, filtriranje i interpretaciju medijskog iskustva.¹⁴ Clark navodi da je teorija roditeljske medijacije polazište prema kojem roditelji imaju ključnu ulogu u reguliranju utjecaja medija na djecu.¹⁵ Većina autora smatra da su sadržaji koji se putem medija konzumiraju iznimno važni u razmatranju utjecaja medija na konzumente. Ključnu ulogu u odnosu medija i djece imaju roditelji ili staratelji budući da oni uglavnom reguliraju stupanj i način izlaganja djece medijskim sadržajima. Pojmom roditeljske medijacije označava se bilo koja strategija koju roditelji koriste da bi kontrolirali, nadgledali ili interpretirali sadržaj medija djeci.¹⁶ Roditelji mogu birati kvalitetne dobno primjerenе sadržaje s obrazovnom svrhom, koji potiču socijalno poželjna ponašanja, uz izbjegavanje nasilnih i drugih neprimjerenih sadržaja za djecu. Oni također mogu vremenski ograničiti djetetovu izloženost medijskim sadržajima i ne dopustiti da ono postane zamjena za vrijeme koje dijete treba provesti s obitelji i u igri s vršnjacima. Navode se tri najčešće strategije medijacije koje roditelji koriste, a to su prema Mendози zajedničko konzumiranje medijskih sadržaja bez diskusije (engl. *coviewing*), ograničavajuća ili restriktivna medijacija (engl. *restrictive mediation*) koja se odnosi na postavljanje pravila o vrsti sadržaja i količini vremena koje di-

---

¹¹ Martinović, Ivana; Ivanka Stričević. Kompetencije dječjih knjižničara : koliko poznaju literaturu za svoje korisnike. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 69-70. [citirano: 2016-05-09]. Dostupno na <http://www.hkdruštvo.hr/datoteke/1636/vbh/>

¹² Potter, W. James. Media literacy. Thousand Oaks; London; New Delhi : Sage Publications, 2001.

¹³ Gerbner, George; Larry Gross; Michal Morgan; Nancy Signorelli. The „mainstreaming“ of America : violence profile no. 11. // Journal of Communication 30, 3(1980), 10-29.

¹⁴ Klapper, Joseph T. The effects of mass communication. New York : The Free Press, 1960.

¹⁵ Clark, Lynn Schofield. Parental mediation theory for the digital age. // Communication Theory 21, 49(2011), 323-343.

¹⁶ Warren, Ron. In words and deeds : parental involvement and mediation of children's television viewing. // The Journal of Family Communication 1, 4(2001), 211-231.

jete može provesti koristeći medije te aktivna, instruktivna ili poučna medijacija (engl. *instructive or active mediation*) koja uključuje raspravu roditelja i djeteta o sadržajima koji se konzumiraju putem medija.¹⁷ Provedena istraživanja ukazuju na dobrobiti aktivne medijacije u smislu jačanja kritičkog mišljenja kod djece te ublažavanja negativnih, a pojačavanja pozitivnih utjecaja medija.¹⁸ Warren navodi da je razgovor s djetetom o medijskom sadržaju uz roditeljsko iznošenje vlastitog mišljenja jedan od načina prijenosa roditeljskih vrijednosti i uvjerenja na formiranje vrijednosnog sustava i razvoj kritičkog mišljenja djece.¹⁹ Važno je postići ravnotežu među sve tri vrste medijacije. Nathanson i Botta ističu da je poučna i aktivna medijacija ključna za razvoj kritičkog mišljenja kod djece.²⁰ Njezina učinkovitost ovisi o sadržaju koji se konzumira, ali i o načinu na koji se komunicira s djecom. Smatramo da izborom dobno primjerenih i edukativnih sadržaja, čiji je cilj podučavati djecu socijalnim vještinama i znanjima, utjecaj medija dobiva pozitivan predznak i doprinosi sveukupnom dječjem razvoju. Dobna primjerenost medijskih sadržaja bitna je zato što djeca u ranoj dobi vjeruju onomu što vide i čuju putem medija te ne mogu uočiti suptilnije podatke, npr. motivaciju i posljedice nekog oblika ponašanja.²¹ Djeca ne mogu razmotriti prezentirana ponašanja u širem kontekstu, a istodobno imaju tendenciju oponašati ono što vide i čuju putem medija.²² Stoga ono što primaju na taj način može utjecati na njihove stavove, emocije i ponašanje. Osim odgovornosti roditelja i pedagoških djelatnika u ustanovama formalnog odgoja i obrazovanja, odgovornost za djecu i mlade imaju lokalna zajednica i sve njezine institucije, pa tako i narodna knjižnica. Budući da je izloženost medijima najčešće neselektivna, ona može ostaviti dublje i trajnije posljedice na dijete, koje je moguće izbjeći pravovaljanom medijacijom. Na koji će način mediji utjecati na djecu, ovisi o medijskoj pismenosti poučavatelja i odgojitelja djece. Naime mediji djeluju na djecu (ali i odrasle) ovisno o količini i kvaliteti izloženosti medijskim sadržajima, pa je važno da „medijski“ odgajatelj posjeduje odgovarajuću medijsku pismenost. Samo medijski pismena odrasla osoba može pravilno i društveno poželjno medijski opismeniti dijete. Svima koji rade s djecom potrebna je medijska pismenost da bi ih razumjeli i pravilno odgojili.²³

---

¹⁷ Mendoza, Kelly. Surveyin parental mediation : connections, challenges, and questions for media literacy. // *The Journal of Media Literacy Education* 1, 1(2009), 24-28.

¹⁸ Sindik, Joško. Nav. dj., str. 27.

¹⁹ Warren, Ron. Nav. dj., str. 225.

²⁰ Nathanson, Amy; Renée A. Botta. Shaping the effects of television on adolescents' body image disturbance : the role of parental mediation. // *Communication Research* 30, 3(2003), 304-331.

²¹ Sindik, Joško. Nav. dj., str. 7.

²² Bryant, Jennings; Daniel R. Anderson. Children's understanding of television : research attention and comprehension. New York : Academic Press, 1983.

²³ Zgrabljic Rotar, Nada. Nav. dj.

3. Važnost medijskog odgoja i medijske pismenosti

Pokazuje se jasna potreba za medijskim odgojem putem kojeg će djeca stjecati medijske kompetencije od najranije dobi. UNESCO je sedamdesetih godina prošlog stoljeća potaknuo pitanje odgoja i obrazovanja za medije, a 1982. potpisana je Deklaracija o medijskom odgoju.²⁴ Potter navodi da se od tada do danas nacrt medijskog odgoja i medijske pismenosti ponešto mijenjao, prilagođavajući se kretanjama suvremenog društva koje je multimedijско, pa je i medijska pismenost multimedijска.²⁵ On kaže da se medijska pismenost i medijski odgoj promatraju u odnosu na dječja prava na sudjelovanje u medijima i razumijevanje medijskih sadržaja i s time povezane medijske kompetencije koje se prenose medijskim odgojem. Medijska kompetencija znatno je širi pojam od medijske pismenosti jer, osim što uključuje stjecanje vještina vezanih uz neki konkretan medij, ona uključuje i znanja iz zaštite privatnosti i razvijanja kritičnosti, spremnost na interkulturalni dijalog, prepoznavanje informacije te njezine etičke i estetske dimenzije.²⁶ Suvremeno društvo nameće potrebu medijskog odgoja i medijskog opismenjavanja djece. Zgrabljčić Rotar navodi da to podrazumijeva sposobnost korištenja medija, dakle tehničke kompetencije, sposobnost stvaranja medijskih poruka, odnosno praktične kompetencije te sposobnost razumijevanja medijskih sadržaja, njihova tumačenja i kritičkog vrednovanja, tj. kritičke kompetencije.²⁷ U školama se pažnja posvećuje uglavnom razvoju tehničkih i praktičnih ili umjetničkih kompetencija djece unutar plana i programa hrvatskog jezika, u okviru kojeg se provodi program medijske kulture.²⁸ Poticanje kritičke kompetencije programski je neobuhvaćeno kroz formalni odgoj i obrazovanje. Medijska pismenost, kao dio informacijske pismenosti, trebala bi biti uključena u sadržaje, strukturu i slijed nastavnih sadržaja u kurikulumu.²⁹ Razvijanje medijskog odgoja još je uvijek prepušteno uglavnom roditeljima unutar obitelji. Medijski odgoj dio je medijske pedagogije koja se pojavljuje u drugoj polovici 20. stoljeća kao zasebna znanstvena disciplina, a nastala je razvojem odgojnih znanosti i kao reakcija na pedagogijske posljedice naglog razvitka inovativnih medija i obrazovnih tehnologija.³⁰ Baccke

---

²⁴ Košir, Manca; Nada Zgrabljčić; Rajko Ranfl. *Život s medijima : priručnik o medijskom odgoju za roditelje, nastavnike i učitelje*. Zagreb : Doron, 1999.

²⁵ Potter, W. James. Nav. dj.

²⁶ Miliša, Zlatko; Mirela Tolić; Nenad Vertovšek. *Mediji i mladi : prevencija ovisnosti o medijskoj manipulaciji*. Zagreb : Sveučilišna knjižara, 2009.

²⁷ Zgrabljčić Rotar, Nada. Nav. dj.

²⁸ Erjavec, Karmen. *Odgoj za medije : od koncepta do školske prakse. // Medijska pismenost i civilno društvo / (ur.) Nada Zgrabljčić Rotar*. Sarajevo : Mediacentar, 2005.

[citirano: 2016-03-04]. Dostupno na http://www.media.ba/mcsonline/files/shared/Media_Literacy-dio_3_Karmen_Erjavec.pdf

²⁹ Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 39.

³⁰ Miliša, Zlatko; Mirela Tolić; Nenad Vertovšek. Nav. dj.

ističe kako u formiranju mlade generacije mediji imaju vodeću ulogu u odgoju, ali i manipuliranju.³¹ Mogućnost manipuliranja djecom putem medija treba biti medijskim odgojem svedena na najmanju moguću mjeru. Medijski se odgoj kao pojam ponekad u literaturi poistovjećuje s medijskom pismenošću, no to nisu istoznačnice. Medijski odgoj obuhvaća i medijsku pismenost kao segment medijskog obrazovanja i medijske kompetencije kao krajnji cilj razvoja medijske pedagogije.³² Aufenanger i drugi stručnjaci u Njemačkoj koji se bave tim pitanjima razlučuju pojmove kao što su medijski odgoj i medijska pismenost.³³ Uspješnost medijskog odgoja tumače kroz razvoj medijske pismenosti, medijskih kompetencija, medijskog obrazovanja, medijske socijalizacije, kulture i etike. Budući da se ne mogu isključiti negativni aspekti medija kao što su virtualna ovisnost i poticanje nasilja, odnosno manipuliranje, medijski odgoj ne može se svesti samo na sredstvo komuniciranja. Medijskim odgojem uči se analizirati poruke iz medija i uspoređivati ih s odgojnim vrijednostima. Medijski odgoj podrazumijeva kritičko mišljenje i djelovanje. Roditeljska se medijacija pritom smatra najučinkovitijim načinom reguliranja utjecaja medija na djecu.³⁴ Potrebno je stoga veću pažnju usmjeriti na medijsko obrazovanje roditelja. Stričević navodi da se pojam obrazovanja roditelja najčešće koristi kao opći pojam koji obuhvaća sve specifičnosti unutar oblika i strategija rada s roditeljima, a u praksi se operacionalizira u obliku programa obrazovanja za roditelje.³⁵ Ponekad dolazi do zanemarivanja roditeljskog medijskog odgojnog djelovanja, zbog manjka vremena roditelja ili nedovoljnih roditeljskih kompetencija za tu vrstu odgoja. U takvim je slučajevima značajna uloga i djelovanje zajednice, odnosno njezinih odgojno-obrazovnih i kulturnih ustanova, kroz različite oblike partnerstava s roditeljima. Primjerice u narodnim knjižnicama moguće je provoditi potrebne programe za roditelje povezane s njihovim medijskim opismenjavanjem, kao i njihovim posredovanjem u medijskom opismenjavanju djece.

3.1. Uloga dječjeg knjižničara u medijskom opismenjavanju

U ulozi medijskog odgajatelja i medijatora često se nađe i osoba unutar lokalne zajednice u okviru javne ustanove poput narodne knjižnice, budući da u njoj dje-

---

³¹ Baccke, Dieter. *Medienpädagogik*. Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 2007.

³² Zgrabljic Rotar, Nada. *Život s medijima*. Zagreb : Doron, 1999.

³³ *Medienpädagogik und Medienkompetenz. Eine Bestandsaufnahme*. [citirano: 2016-06-01]. Dostupno na https://www.lmz-bw.de/fileadmin/user_upload/Medienbildung_MCO/fileadmin/bibliothek/aufenanger_medienkompetenz/aufenanger_medienkompetenz.pdf

³⁴ Buijzen, Moniek; Patti M. Valkenburg. Parental mediation of undesired advertising effects. // *Journal of Broadcasting and Electronic Media* 49, 2(2005), 153-165.

³⁵ Stričević, Ivanka. Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja. // *Nove paradigme ranog odgoja* / ed. by D. Maleš. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedagogiju, 2011. Str. 126.

ca često provode svoje slobodno vrijeme koristeći različite medije. Za kvalitetno obavljanje tog posla potrebna je stručnost jer se neizravno sudjeluje u formiranju stavova novih naraštaja. Da bi mogao ostvariti zadatke koje mu nameće suvremeno društvo, današnji knjižničar za djecu i mladež treba biti usmjeren na stalno stjecanje novih i proširivanje postojećih znanja, vještina i stavova u vezi s djecom, odgojem i njegovim humanim vrijednostima. Horvat smatra da je održavanje znanja, vještina i sposobnosti, odnosno kompetencija dječjeg knjižničara u općem smislu, ovisno o više čimbenika, a najviše ovisi o njegovoj intrinzičnoj motivaciji za tu odgovornost koju može ostvariti u poticajnoj okolini.³⁶ Martinović i Stričević navode da su od sveukupnog broja knjižničnih korisnika u narodnim knjižnicama jedna trećina djeca.³⁷ U radu s tom dobnom skupinom potrebne su brojne kompetencije dječjeg knjižničara. Djeca u knjižnici svakodnevno provode velik dio svoga slobodnog vremena obuhvaćena raznim programima i aktivnostima osmišljenim za njih sa svrhom da im vrijeme provedeno u knjižnici bude kvalitetno. Knjižnica je multimedijско okruženje i kao takva dana je na korištenje svim svojim korisnicima, pa tako i djeci od najranije dobi. Gillan smatra da bi suvremeni knjižničari stoga trebali oblikovati što profiliranije usluge usklađene s razvojem tehnologije.³⁸ Zbog navedenoga današnji dječji knjižničar u prilično virtualnom knjižničnom okruženju treba posjedovati kompetencije za provođenje aktivne, poučne medijacije te medijski, a potom i informacijski opismenjivati najmlađe knjižnične korisnike. On svakako treba biti upućen u sadržaje koje djeca konzumiraju putem medija boraveći u knjižnici, svjestan da su medijski sadržaji djeci neiscrpan izvor ideja za oponašanje.³⁹ Knjižničar, koji u radu s djecom u okviru svojih neizostavnih kompetentnosti posjeduje i odgovornost, ne bi smio dopustiti da kod djece prilikom korištenja medija u knjižnici dođe do dezintermedijacije. Taj termin osmišljen je kako bi označio situaciju u kojoj je izgubljena mogućnost za medijacijom.⁴⁰ Knjižničari trebaju nastojati biti medijatori svim svojim korisnicima, a posebno najmlađoj i najranjivijoj populaciji u današnjim knjižnicama, koje su sve više digitalne. Moderne knjižnice, osim što omogućuju pristup tiskanim izvorima, omogućuju i pristup elektroničkim i multimedijским izvorima. Medijskim i informacijskim opismenjavanjem svojih korisnika uloga knjižničara medijatora sve je značajnija u izmijenjenoj radnoj okolini. Njegova je značajna uloga razvijanjem kritičkog prosuđivanja osposobiti korisnike

---

³⁶ Horvat, Aleksandra. Cjeloživotno učenje knjižničara u Hrvatskoj : stanje i mogućnosti. // Cjeloživotno učenje knjižničara : ishodi učenja i fleksibilnost / ur. A. Horvat i D. Machala. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009. Str. 29.

³⁷ Martinović, Ivana; Ivanka Stričević. Nav. dj., str. 69.

³⁸ Allen, Gillan. Disintermediation : a disaster or a discipline? // Proceedings Online Information 96(1996), 29-32.

³⁹ Ružić, Nataša. Mediji kao izvor ideja za oponašanje. // Medianali 3, 6(2009), 103-120. Dostupno i na <http://hrcak.srce.hr/44535> [citirano: 2016- 05-05].

⁴⁰ Allen, Gillan. Nav. dj.

za izbor kvalitetnih medijskih sadržaja i informacija, odnosno dovesti ih do stupnja pozitivne dezintermedijacije.⁴¹ Knjižnica za djecu i mlade ima značajno mjesto u procesu medijskog opismenjavanja djece, koja su zbog svoje dobi najosjetljivija korisnička skupina na koju po tim pitanjima treba usmjeriti posebnu pažnju. O njima javne ustanove poput knjižnice trebaju brinuti u okvirima svojih mogućnosti. Suvremeni dječji knjižničari dio su procesa medijskog opismenjavanja djece u prostorima knjižnice i za to trebaju imati potrebne kompetencije. Kompetencija kao termin označuje sposobnost u odnosu na postavljene poslovne aktivnosti prema definiranom standardu.⁴² Machala navodi da profesionalne udruge postavljaju standarde kao specifikaciju znanja i vještina za obavljanje određenog posla u promatranoj profesiji.⁴³ Knjižničari trebaju upoznati djecu i mlade s pravima koja imaju kao korisnici medijskih sadržaja i uputiti ih u način na koji mogu koristiti te sadržaje za osobnu dobrobit. Martinović i Stričević ističu kako su knjižničarske kompetencije u radu s djecom i mladima predmet istraživanja u informacijskim znanostima te, s obzirom na specifičnosti populacije s kojom (i za koju) rade, potrebne kompetencije sežu u područje psihologije, pedagogije i komunikologije.⁴⁴ Uloga narodne knjižnice kao kulturnog, ali istovremeno i informacijskog i edukacijskog središta lokalne zajednice, sastoji se u tome da pomogne roditeljima u njihovoj roditeljskoj ulozi, pa tako i prilikom medijskog odgajanja i opismenjavanja djece i mladih. Stoga knjižničari za djecu trebaju pružati informacije roditeljima o utjecajima medijskih sadržaja na djecu i načinima na koje mogu ublažiti negativne, odnosno pojačati pozitivne učinke.⁴⁵ Knjižnice i odjeli za djecu i mladež na taj se način neformalno uključuju u odgojno-obrazovni proces unutar lokalne zajednice. Budući da se od knjižničara očekuje ne samo osiguravanje pristupa informacijama nego i kvalitete informacija koje knjižnice nude i pružaju svojim korisnicima, podrazumijeva se njegova informacijska pismenost kako bi udovoljio postavljenim društvenim zahtjevima. Informacijska pismenost nadređeni je pojam za knjižničnu, računalnu, medijsku, digitalnu i vizualnu pismenost.⁴⁶ Današnje vrijeme zahtijeva informacijski pisme-

---

⁴¹ Atkinson, Ross. *Toward a redefinition of library services. // Virtually yours : models for managing electronic resources and services / ed. by P. Johnson and B. MacEwan. Chicago : American Library Association , 1999. Str. 1-24.*

⁴² Kurz, Rainer; Dave Bartram. *Competency and individual performance : modelling the world of work. // Organizational effectiveness : the role of psychology / ed. by I. T. Robertson; M. Callinan and D. Bartram. Chichester, UK : Wiley, 2002. Str. 227-255.*

⁴³ Machala, Dijana. *Knjižničarske kompetencije : pogled na razvoj profesije. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2015. Str. 18.*

⁴⁴ Martinović, Ivana; Ivanka Stričević. *Nav. dj., str. 70.*

⁴⁵ Laniado, Nessia; Pietra Gianfilippo. *Naše dijete, videoigre, Internet i televizija : (što učiniti ako ga hipnotiziraju?). Rijeka : Studio TiM, 2005.*

⁴⁶ Špiranec, Sonja; Mihaela Banek Zorica. *Informacijska pismenost : teorijski okvir i polazišta. Zagreb : Filozofski fakultet, Odsjek za informacijske znanosti, Zavod za informacijske studije, 2008. Str. 91.*

nog knjižničara, što znači da je to osoba koja je poučena u primjeni informacijskih izvora u svom poslu.⁴⁷ Knjižnica je izvor znanja, socijalno je aktivna te omogućuje dostupnost informacija svoj djeci koja se nalaze u knjižničnim prostorima, a često su korisnici medijskih sadržaja djeca predškolske dobi ili mlađe školske dobi bez pratnje roditelja. Upravo tada potrebna je medijacija od strane knjižničara prilikom izbora medijskih sadržaja koji ostavljaju svoje tragove na mladom biću. Dječji knjižničar u stalnom je kontaktu s djecom i njihovim roditeljima i zato može svojim aktivnim stavom izvršiti znatan odgojni i obrazovni utjecaj na njih. On stoga mora poznavati i razumjeti teoriju razvoja čitanja i njegova promicanja, umjetničke i kulturne mogućnosti te sadržaje u knjigama, ali i drugim medijima koji su namijenjeni djeci. Također treba moći prepoznati i odgovoriti na potrebe roditelja, odgajatelja i ostalih osoba koje koriste izvore dječje knjižnice. Kompetentan knjižničar treba biti u mogućnosti izgrađivati i održavati kvalitetne odnose te dobru komunikaciju i suradnju s ostalim ustanovama i organizacijama u zajednici koje na različite načine opslužuju djecu.⁴⁸ Savjetodavnim radom knjižničari trebaju upućivati djecu i roditelje na kvalitetne i dobnoprimjerene medijske sadržaje s obrazovnom svrhom koji promiču društveno poželjna ponašanja, ali i ukazivati na moguće posljedice konzumiranja neprimjerenih i nasilnih sadržaja. Poznavanje i prosuđivanje građe za djecu jedna je od ključnih kompetencija koju dječji knjižničari moraju posjedovati, počevši od knjiga, časopisa, audio-vizualnih materijala i mrežnih stranica, pa do ostalih elektroničkih i drugih izvora, da bi se u knjižnične zbirke uključivalo što aktualniju, raznolikiju i značajniju građu koja odgovara razvojnim osobitostima najmlađih korisnika. Knjižničari kao poveznica između knjižnične građe i korisnika svojim preporukama i programima usmjeravaju korisnike i potiču ih na korištenje kvalitetnih i primjerenih sadržaja kako putem tradicionalnih (knjige, časopisi, TV i sl.) tako i putem modernih medija (računala, tableta i sl.). Djeca koja borave u knjižnici slijede upute, preporuke i savjete knjižničara. On upravo stoga može biti aktivan sudionik kako pri medijskom odgajanju tako i u medijskom opismenjavanju najmlađih korisnika prilikom njihova boravka u knjižnici, i to korištenjem aktivne i poučne medijacije. Nadalje, kompetentan knjižničar može potaknuti razvijanje medijske pismenosti roditelja putem dobro osmišljenog programa za roditelje i pružanja potrebnih informacija te ponudom literature izdvojene na policama za roditelje. Osmišljenim programima za roditelje knjižničari mogu djelovati na njihovo medijsko obrazovanje i time pridonijeti boljem medijskom odgajanju novih naraštaja u društvenoj zajednici za dobrobit društva u cjelini.

---

⁴⁷ Laszlo, Marija; Jadranka Lasić-Lazić. Merila informacione (ne)pismenosti. // Standardization and the quality of library service proceedings of the International Scientific Conference Novi Sad, November 4th-5th, 2010. / ed. by Vesna Injac and Vesna Crnogojac. Belgrade : Serbian library association, 2011. Str. 65-81.

⁴⁸ Martinović, Ivana; Ivanka Stričević. Nav. dj., str. 67-71.

4. Zaključak

Suvremeno je društvo multimedijско okruženje u kojem su djeca izložena brojnim medijskim utjecajima, pa ih je važno medijski odgajati i opismenjivati od najranije dobi. Utjecaji medija na djecu znatni su i mogu imati kratkoročne i dugoročne posljedice, a roditelji su glavni medijatori u odnosu medija i djece te koriste različite oblike strategija prilikom reguliranja izlaganja djece medijskim utjecajima. Budući da djeca svoje slobodno vrijeme često provode u prostorima knjižnice, uloga dječjeg knjižničara kao medijatora, medijskog odgojitelja i aktivnog sudionika u procesu medijskog opismenjavanja kako djece tako i njihovih roditelja nije zanemariva. Suvremeno društvo nalaže medijsku i informacijsku stručnost današnjih knjižničara i sve više proširuje područje njihovih potrebnih kompetencija za kvalitetno obavljanje svih potrebnih poslova i zadataka unutar moderne knjižnice koja je multimedijско, informacijsko i multikulturno središte lokalne zajednice. Knjižničarske kompetencije u radu s djecom i mladima najznačajnije su upravo u onom „nevidljivom“, odnosno „neopredmećenom“ obliku, a ugrađene su u osobnost mladog čovjeka kao trajnu vrijednost. Djelovanje kompetentnog suvremenog knjižničara u radu s djecom usmjereno je prema zaštiti i ostvarivanju dječjih prava i njihovoj sveopćoj dobrobiti.

LITERATURA

- Allen, Gillan. Disintermediation : a disaster or a discipline? // *Proceedings Online Information* 96(1996), 29-32.
- Atkinson, Ross. Toward a redefinition of library services. // *Virtually yours : models for managing electronic resources and services* / ed. by P. Johnson and B. MacEwan. Chicago : American Library Association, 1999. Str. 1-24.
- Baccke, Dieter. *Medienpädagogik*. Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 2007.
- Buijzen, Moniek; Patti M. Valkenburg. Parental mediation of undesired advertising effects. // *Journal of Broadcasting and Electronic Media* 49, 2(2005), 153-165.
- Bryant, Jennings; Daniel R. Anderson. *Children's understanding of television : research attention and comprehension*. New York : Academic Press, 1983.
- Ciboci, Lana; Igor Kanižaj; Danijel Labaš. Media education from the perspective of parents of preschool children : challenges and trends in free time media use. // *Medijska istraživanja* 20, 2(2014), 53-69.
- Clark, Lynn Schofield. Parental mediation theory for the digital age. // *Communication Theory* 21, 49(2011), 323-343.

- Erjavec, Karmen. Odgoj za medije : od koncepta do školske prakse. // Medijska pismenost i civilno društvo / (ur.) Nada Zgrabljic Rotar. Sarajevo : Mediacentar, 2005. [citirano: 2016-03-04]. Dostupno na http://www.media.ba/mcsonline/files/shared/Media_Literacy-dio_3_Karmen_Erjavec.pdf
- Gerbner, George; Larry Gross; Michal Morgan; Nancy Signorelli. The „mainstreaming“ of America : violence profile no. 11. // Journal of Communication 30, 3(1980), 10-29.
- Horvat, Aleksandra. Cjeloživotno učenje knjižničara u Hrvatskoj : stanje i mogućnosti. // Cjeloživotno učenje knjižničara : ishodi učenja i fleksibilnost / ur. A. Horvat i D. Machala. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009. Str. 21-36.
- Ilišin, Vlasta; Ankica Marinović Bobinac; Furio Radin. Dijete i mediji. Zagreb : DZ-ZOMM : IDIZ, 2001.
- Klapper, Joseph T. The effects of mass communication. New York : The Free Press, 1960.
- Košir, Manca; Nada Zgrabljic; Rajko Ranfl. Život s medijima : priručnik o medijskom odgoju za roditelje, nastavnike i učitelje. Zagreb : Doron, 1999.
- Kurz, Rainer; Dave Bartram. Competency and individual performance : modelling the world of work. // Organizational effectiveness : the role of psychology / ed. by I. T. Robertson; M. Callinan and D. Bartram. Chichester, UK : Wiley, 2002. Str. 227-255.
- Laniado, Nessia; Pietra Gianfilippo. Naše dijete, videoigre, internet i televizija : (što učiniti ako ga hipnotiziraju?). Rijeka : Studio TiM, 2005.
- Lasić-Lazić, Jadranka; Sonja Špiranec; Mihaela Banek Zorica. Izgubljeni u novom obrazovnom okruženju : pronađeni u informacijskom opismenjanju. // Medijska istraživanja 18, 1(2012), 125-142. Dostupno i na <http://hrcak.srce.hr/85384> [citirano: 2016-06-04].
- Laszlo, Marija; Jadranka Lasić- Lazić. Merila informacione (ne)pismenosti. // Standardization and the quality of library service proceedings of the International Scientific Conference Novi Sad, November 4th-5th, 2010. / ed by Vesna Injac and Vesna Crnogojac. Belgrade : Serbian library association, 2011. Str. 65-81.
- Machala, Dijana. Knjižničarske kompetencije : pogled na razvoj profesije. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2015.
- Maleš, Dubravka. Konvencija o pravima djeteta. Zagreb : Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 2010.
- Martinović, Ivana; Ivanka Stričević. Kompetencije dječjih knjižničara : koliko poznaju literaturu za svoje korisnike. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 69-90. Dostupno i na <http://www.hkdrustvo.hr/datoteke/1636/vbh/> [citirano: 2016-05-09].
- Mendoza, Kelly. Surveyin parental mediation : connections, challenges, and questions for media literacy. // The Journal of Media Literacy Education 1, 1(2009), 24-28.

- Medienpädagogik und Medienkompetenz. Eine Bestandsaufnahme. [citirano -06-01]. Dostupno na https://www.lmz-bw.de/fileadmin/user_upload/Medienbildung_MCO/fileadmin/bibliothek/aufenger_medienkompetenz/aufenger_medienkompetenz.pdf
- Mikić, Krešimir. Mediji i roditelji // Zapis: bilten Hrvatskog filmskog saveza, Zagreb 46(2004). [citirano: 2016-04-29]. Dostupno na http://www.hfs.hr/nakladnistvo_zapis_detail.aspx?sif_clanci=483
- Miliša, Zlatko; Mirela Tolić; Nenad Vertovšek. Mediji i mladi : prevencija ovisnosti o medijskoj manipulaciji. Zagreb : Sveučilišna knjižara, 2009.
- Nathanson, Amy; Renée A. Botta. Shaping the effects of television on adolescents' body image disturbance : the role of parental mediation. // *Communication Research* 30, 3(2003), 304-331.
- Plenković, Mario. Komunikologija masovnih medija. Zagreb : Barbat, 1993.
- Potter, W. James. Media literacy. Thousand Oaks; London; New Delhi : Sage Publications, 2001.
- Potter, W. James. Media literacy. Los Angeles [etc.] : Sage, 2011.
- Ružić, Nataša. Mediji kao izvor ideja za oponašanje. // *Medianali* 3, 6(2009), 103-120. Dostupno i na <http://hrcak.srce.hr/44535> [citirano: 2016- 05-05].
- Sindik, Joško. Kako roditelji percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu? // *Medijska istraživanja* 18, 1(2012), 5-32. Dostupno i na http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=127108 [citirano: 2016-06-05].
- Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
- Stričević, Ivanka. Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja. // *Nove paradigme ranog odgoja* / ed. by D. Maleš. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedagogiju, 2011. Str. 125-129.
- Špiranec, Sonja; Mihaela Banek Zorica. Informacijska pismenost : teorijski okvir i polazišta. Zagreb : Filozofski fakultet, Odsjek za informacijske znanosti, Zavod za informacijske studije, 2008.
- Warren, Ron. In words and deeds : parental involvement and mediation of children's television viewing. // *The Journal of Family Communication* 1, 4(2001), 211-231.
- Zgrabljic Rotar, Nada. Mediji- Medijska pismenost, medijski sadržaji i medijski utjecaji. // *Medijska pismenost i civilni društvo* / (ur.) Nada Zgrabljic Rotar. Sarajevo : Mediacentar, 2005. [citirano. 2016-04-03]. Dostupno na <http://djelatnici.unizd.hr/~nrotar/Medpismed.pdf>
- Zgrabljic Rotar, Nada. Život s medijima. Zagreb : Doron, 1999.